

BELEID FOCUST TE VEEL OP KLASSIEKE ECONOMISCHE GROEI

Welvaart zonder groei

Vorige maand mocht ik deelnemen aan een debat, georganiseerd door het Nederlandse ministerie van Economische Zaken, met als titel 'Ontwikkelen zonder economische groei'. De sessie waar ik mijn verhaal mocht doen, ging over innovatie. Innovatie zonder economische ontwikkeling: een moeilijk verhaal om uit te leggen.

Maar vertrekend van de recentste economische voorspellingen voor de rest van dit decennium, lijkt een scenario zonder economische groei niet onrealistisch. Zeker als men ook rekening houdt met de vele structurele uitdagingen die de komende jaren op ons afkomen: de vergrijzing en de pensionering van de babyboomers, stijgende gezondheidskosten, duurzaamheids- en klimaatkosten, overheidsschuld en nog veel meer.

Bekeken door een economische bril blijft het natuurlijk een merkwaardige stelling: de meeste economen zien innovatie toch vooral als een proces dat afhankelijk is van en gedreven wordt door economische groei. En uiteraard wil men in economische beleidskringen geen verhaal horen over hoe de toekomstige lage economische groei zal leiden tot een vermindering van de private en publieke onderzoeksuitgaven, en zo tot een verdere afname van de innovatiekracht van de economie en de samenleving op lange termijn. Hoe realistisch zo'n scenario ook mag zijn.

Mijn – misschien wat revisionistische – stelling zou zijn dat innovatie in de loop der jaren te snel en te gemakkelijk is herleid tot economische welvaart. Met innovatie bereik je veel meer dan enkel economische groei. Neem bijvoorbeeld een historisch belangrijke technologische doorbraak zoals de uitvinding van de elektriciteit. Elektriciteit bracht niet alleen nieuwe groeimogelijkheden, ze verbeterde ook de kwaliteit van verlichting, transport en onderhoud. Een ander gevolg was

dat de uitgaven voor brandverzekeringen drastisch naar beneden werden gebracht, wat dan weer resulteerde in een daling van het bruto binnenlands product (bbp).

Ook nu blijft de reikwijdte van heel wat innovaties in digitale informatie- en communicatietechnologie niet beperkt tot onze officieel gemeten economische groei. Denk aan veiligheid, mobiliteit en toegang tot informatie, onder meer tot muziek, nieuws en cultuur. Die worden nu veelal als gratis dienstverlening aangeboden, waarbij de gebruiker zijn toegang ertoe in natura betaalt, doordat hij tegelijk reclamebanners en andere ongevraagde informatie aangeboden krijgt.

Het businessmodel van grote ondernemingen zoals Google en Facebook is gebaseerd op het aanbieden van onlinediensten gefinancierd door reclame. McKinsey berekende onlangs dat het consumentenvoordeel van die onlinedienstverlening een waarde vertegenwoordigt van driemaal de onlinereclameuitgaven. Als we daar de talloze innovatieve apps op tablets en mobieltjes bijtellen, komen we al snel aan een gecreëerde bijkomende welvaart, die niet in verhouding staat tot het door economen gemeten bbp en de groei ervan. Het lijkt een beetje alsof de beroemde economische paradox van hemel en hel wat dichterbij is gekomen: in de hemel met zijn omvangrijke hoeveelheid van sociale uitwisselingen – in natura – ligt het door economen gemeten bbp lager dan in de hel.

Vanuit dat standpunt bekeken, lijkt het alsof de overheid zich op het niveau van haar inkomsten heeft vastgeketend aan oude economische maatstaven. Zij rekent op inkomsten uit belastingen op de toegevoegde waarde van fysieke goederen en diensten en op fysieke productiefactoren zoals arbeid en kapitaal.

Bijna twintig jaar geleden werd ik korte tijd berucht met een voorstel om een bitbelasting te heffen: een belasting op onlinediensten op basis van de intensiteit van het gebruik van het digitale netwerk. Kortom, een microbelasting als een manna uit de hemel voor de overheid. Het mocht niet baten. Nu is duidelijk dat de explosie in de toegang tot gratis onlinediensten en de bijbehorende extra welvaart amper directe overheidsinkomsten hebben opgeleverd, zodat we nu slechts één ding zeker weten: een scenario van economische nulgroei voor de rest van dit decennium zal vooral gepaard gaan met helse overheidsbezuinigingen. ☉

De auteur is rector van de Universiteit Maastricht.

*** In de hemel met zijn omvangrijke hoeveelheid van sociale uitwisselingen – in natura – ligt het door economen gemeten bbp lager dan in de hel.**